

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

РГБ ОД

- 8 ЯНВ 1995

На правах рукопису

ГОРОДНЯ Наталія Данилівна

ПОЛІТИКА КРАЇН АНТАНТИ ТА США

ЩОДО ДЕРЖАВНОСТІ УКРАЇНИ

В 1917 - 1919 РОКАХ

Спеціальність 07,00,02 - Всесвітня історія

А В Т О Р Е Ф Е Р А Т

дисертації на здобуття наукового ступеня

кандидата історичних наук

КИЇВ - 1996

Дисертацією є рукопис,

Робота виконана на кафедрі нової та новітньої історії зарубіжних країн історичного факультету Київського університету імені Тараса Шевченка,

Науковий керівник - доктор історичних наук, професор
Гончар Б.М.

Офіційні опоненти - доктор історичних наук
Камінський Є.Є,
кандидат історичних наук
Веденєв Д.В.

Провідна організація - Український Державний Педагогічний
Університет імені М. Драгоманова,

Захист відбудеться "29" січня 1996 р.
о 10 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради
Д.01.01.32 в Київському університеті імені Тараса Шевченка
(252017, м. Київ, вул. Володимирська, 60, ауд. 349)

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці
Київського університету імені Тараса Шевченка
(вул. Володимирська, 58)

Автореферат розісланий "28" грудня 1995 р.

Вчений секретар спеціалізованої вченої ради
кандидат історичних наук

О.І. Бошко

Структура дисертації обумовлена характером і змістом проблеми, завданнями дослідження, і складається з вступу, основної частини з чотирьох розділів, висновків, додатків до основної частини, списку джерел і літератури.

Вступ. Актуальність теми. Здобуття Україною незалежності викликає значний інтерес до історії становлення української державності, особливо в період національно-визвольних змагань 1917-1921 років. Очевидна тотожність сучасних і тогочасних державотворчих процесів в Україні, їх аналіз дає можливість переосмислити на новому якісному рівні уроки минулого і уникнути помилок, допущених попередниками.

У радянський період становлення державності України було однією з найбільш заідеологізованих тем, своєрідною "білою плямою" в історії. Вітчизняна історіографія проблеми формувалася на основі однопартійного підходу і стереотипних оцінок національно-визвольного руху в Україні. В зв'язку з цим історія становлення української державності потребує переосмислення і поглиблення знань щодо конкретно-історичних обставин її творення.

Процес становлення української держави відбувався в умовах складних міжнародних відносин, які справили на нього значний вплив. Державне будівництво в Україні не могло бути незалежним від політики "великих держав". Тим більше, що воно збіглося в часі з заключною фазою світової війни і пошуками повсютнього світовладства. За таких обставин обидва угруповання - Антанта і Четвертий союз, що протистояли один одному, намагалися підпорядкувати розвиток України своїм впливам. В зв'язку з перемогою Антанти в світовій війні вона здобула більший вплив на процес становлення державності України.

Таким чином, значний науковий інтерес становить зміст політики країн Антанти щодо української держави та її вплив на становлення державності України. Тим більше, що серед праць, присвячених даній тематиці, які з'явилися останнім часом, лише окремі роботи торкаються міжнародних аспектів становлення української держави. Практично немає жодної ґрунтовної роботи, яка б у цілісному вигляді розкрила зовнішньо-політичні фактори державотворення в Україні.

З іншого боку, вивчення ставлення Франції, Великобританії, США до державності України дає можливість характеризувати політику "великих держав" і до німецької проблеми, російського питання, реалізації права націй на самовизначення, повосинне світовлаштування в цілому.

Виходячи з окресленої проблематики, об'єктом дослідження є зовнішньополітичні обставини становлення української національної державності в роки Першої світової війни та в повоєнний період. Предметом дослідження є політика країн Антанти і США щодо державності України протягом 1917-1919 років. При цьому розглядається політика лише двох західних держав Антанти - Франції і Великобританії, а також Сполучених Штатів, що офіційно іменувалися "Приєднаною до союзу державою". Політика Росії як члена Антанти не розглядається, вона є окремим предметом дослідження.

Хронологічні рамки дослідження обмежуються періодом 1917-1919 років, від початку процесу становлення української державності за часів Центральної Ради до моменту, коли стали очевидними ознаки його невдачі, які збіглися в часі з закінченням першого, основного періоду роботи Паризької мирної конференції (січень 1920 року). Робота не торкається міжнародних аспектів національно-визвольних змагань УНР в 1920-

1921 роках через її обмежений обсяг. Ця проблема заслуговує окремого дослідження.

Стан наукової розробки теми. Першими історіографами проблеми становлення державності України були керівники національно-визвольного руху 1917-1919 років та української держави М. Грушевський¹, В. Винниченко², І. Мазепа³, Д. Дорошенко⁴ та інші безпосередні учасники подій.⁵ Їх роботи, що характеризують проблеми становлення державності України в цілому, деякою мірою торкаються і політики держав Антанти щодо України.

Найбільший інтерес викликають роботи першого міністра закордонних справ України і визначного дипломата О. Шульги-

1. Грушевський М. С. Хто такі українці і чого вони хочуть, - К., 1917; його ж, Якої автономії і федерації хочуть українці, - Відень, 1917; його ж, Новий період історії України, За роки від 1914 до 1919, - К., 1922 та ін.
2. Винниченко В. Відродження нації, - В 4-х ч., - Київ-Відень, 1920.
3. Мазепа І. Україна в огні і бурі революції, 1917-1921, - В 3-х ч., - Прага, 1942.
4. Дорошенко Д. Історія України, 1917-1923, - В 2-х т., - Ужгород, 1932; його ж, Мої спомини про недавнє-минуле (1914-1918), - В 4-х ч., - Львів, 1923.
5. Христюк П. Записки і матеріали до історії української революції, 1917-1920 рр., - В 4-х т., - Прага, Відень, 1921-1922; Галаган М. З моїх споминів, - В 4-х ч., - Львів, 1930; Доценко О. Літопис української революції, Матеріали і документи до історії української революції, - Т. 2, Кн. 4-5, - Львів, 1923-1924 та ін.

на¹, зокрема його збірка "Політика"², написана в 1918 році на основі вражень від безпосередніх переговорів з представниками Англії, Франції та США наприкінці 1917 - на початку 1918 року про визнання і допомогу Україні.

Першим спеціальним дослідженням політики держав Антанти щодо України була робота А. Марголіна³, яка становить значний інтерес через великий фактичний матеріал, безпосередньо пов'язаний з досліджуваною проблемою і значну кількість документів, поданих автором - учасником найважливіших зовнішньополітичних акцій УНР - переговорів з французьким військовим командуванням в Одесі, діяльності дипломатичних місій УНР в Парижі, Лондоні, в Лізі Націй. Проте це робота мемуарного характеру, а не історичне дослідження, їй бракує аналізу і узагальнень, притаманний певний суб'єктивізм.

Ставлення Франції, Великобританії, США до українського питання під час Паризької мирної конференції і французької інтервенції на півдні України, їх позиція в українсько-польській війні за Східну Галичину добре висвітлені в дослідженні І. Борщака⁴, який був сучасником тих подій і зміг узагальнити відомі йому факти, а також проаналізувати велику

1, Шульгин О., Без території, Ідеологія та чини уряду УНР на чужині, - Париж, 1934; його ж, L'Ukraine et le Cauchemar Rouge, Les massacres en Ukraine, - Paris, 1927; його ж, L'Ukraine, la Russie et les Puissances de l'Entente, - Berne, 1918.

2, Шульгин О., Політика, Державне будівництво України і міжнародні справи, - К., 1918.

3, Марголин А., Украина и политика Антанти, - Берлин, 1934.

4, Borschak E., L'Ukraine a la Conférence de la Paix (1919-1923), - Paris, 1938.

кількість французьких, англійських документів, матеріалів Паризької мирної конференції тощо. Цінність роботи значною мірою обумовляється великою кількістю цитованих документів, зведених І. Борщаком в науковий обіг.

Як спробу узагальнити результати зовнішньополітичної діяльності української держави 1917-1920 років можна розглядати вихід в 1939 році чергового випуску альманаху "Червоної Казини"¹ під назвою "Україна на дипломатичному фронті". Він містить статті і спомини колишніх співробітників міжнародних установ української держави, присвячені окремим фрагментам зовнішньої політики України, її взаємовідносин з зарубіжними державами в період української революції. Ряд статей присвячено діяльності української делегації в Парижі і політиці країн Антанти щодо України в період Паризької мирної конференції.²

Вищезгадані праці мали здебільшого публіцистичний характер, помітно забарвлений авторським суб'єктивізмом, полемікою з політичними опонентами. Вони, як правило, не спиралися на соціально-історичну базу (виняток становлять праці Д. Дорошенка, П. Христюка, І. Борщака), ґрунтувалися на особистих спостереженнях, нотатках, споминах авторів. Ці обставини певною мірою обмежують їх наукову цінність.

З політичних причин процес становлення української дер-

1. Історичний календар-альманах "Червоної Казини" на 1939 рік, - Львів, 1938.
2. Левицький Д. З дипломатичних споминів, - С. 70-78; Борщак І. Як була організована Мирові конференція 1919 року, - С. 102-114; його ж, Один фрагмент з дипломатичної акції Союзних держав супроти України, - С. 114-118; Рудницький М. Париж, 1919, - С. 119-128.

жавності взагалі і в контексті міжнародних відносин зокрема не знайшов об'єктивного висвітлення в радянській історіографії. Відповідно до сталінської концепції історії революції і громадянської війни в Україні, що склалася в радянській історичній науці з початку 30-х років, український національний рух було визначено як "буржуазно-націоналістичний", "антинародний", а всі його прояви віднесено до контрреволюції. Тому дослідження, видані в СРСР починаючи з 20-30 років, мали переважно упереджений і пропагандистський характер.¹

Починаючи з другої половини 50-х років, в результаті певної зміни ідеологічних орієнтирів з'явився цілий ряд досліджень з історії громадянської війни в Україні і політики західних держав щодо України в цей період.²

Серед досліджень того періоду найбільший інтерес становлять роботи Р.Г.Симоценка, який дослідив політику Антанти і США щодо України протягом 1917-1921 років в окремих монографіях.³ Написані на великій джерельній базі з використанням

1. Павлович (Волонтер) М., Україна як об'єкт міжнародної контрреволюції, - Харків, 1920; Черная книга, Сборник статей и материалов об интервенции Антанти на Украине, 1918-1919, - Харьков, 1925; Лихолат А.В., Разгром националистической контрреволюции на Украине (1917-1922), - М., 1949 та ін.
2. Карпенко О.Д., Імперіалістична інтервенція на Україні, 1918-1920, - Львів, 1964; Хміль І.С., З прапором миру крізь полум'я війни, Дипломатична діяльність УРСР (1917-1920), - К., 1962 та ін.
3. Симоценка Р.Г., Імперіалістична політика США щодо України в 1917-1920 роках, - К., 1957; Його ж., Імперіалістична політика Антанти і США щодо України в 1919 році (Паризька мирна конференція і антирадянська інтервенція на Україні),

архівних матеріалів, зарубіжних джерел, документів зовнішньої політики Франції, Великобританії, США, Польщі, вони були найбільш значним внеском в радянську історіографію даної проблеми. Проте наукові праці Р.Симоненка були створені в період, коли дослідникам були регламентовані певні ідеологічні межі і вони були змушені дотримуватися усталених оцінок національно-визвольного руху в Україні, державності України та ставлення до неї Заходу. Тому в сучасний період сама концепція і висновки, зроблені дослідником, потребують переосмислення.

У зв'язку зі зміною політичної ситуації в СРСР після 1985 року історична наука почала позбуватися жорстких ідеологічних схем. Після проголошення незалежності України перед вітчизняною історичною наукою відкрилися можливості об'єктивного висвітлення подій, пов'язаних з встановленням національної державності у першій чверті XX століття. Протягом останніх років з'явилися наукові та науково-публіцистичні праці з історії міжнародної політики України 1917-1920 років, двосторонніх відносин України з іноземними державами, певних міжнародних акцій України,¹ Оpubліковано також ряд

- К., 1962; його ж, Українська РСР в боротьбі проти імперіалістичної агресії (1919-1920), - К., 1963; його ж, Проваз політики міжнародного імперіалізму на Україні (друга половина 1919-березень 1921 року), - К., 1965.

1. Копихенко М., Копихенко О., Зовнішня політика Центральної Ради//Політика і час, - 1992, - №11-12; Несук М., Договір, спалений в присутності посла//Політика і час, - 1993, - №6-7; Миронець Н., Пивовар С., Мирний договір в Бресті - міжнародне визнання незалежності України//Розбудова держави, - 1993, - №7, - С.30-40 та ін.

цікавих статей, присвячених політиці держав Антанти і США щодо України.¹ Внеском в розробку цієї проблеми стали докторська дисертація Є. Камінського² та кандидатські дисертації Д. Веденєєва і Т. Заруди.³

В сучасний період стали доступними для широкої громадськості надбання зарубіжної україністики. Адже саме емігрантські історичні збірники зробили на сьогодні найбільш цінний внесок у дослідження національно-визвольних змагань 1917-1921 років, політики "великих держав" щодо України та її державності.

Найбільш вагомим роботою зарубіжної україністики з проблеми становлення державності України є 7-томна праця М. Ста-

1. Фісанов В. П. Українське питання в політиці держав Антанти і США в роки Першої світової війни // Питання історії нового та новітнього часу (збірник наукових статей). - Вип. 3, Част. 1, - Чернівці, 1994, - С. 122-132; Гойло І. М. Українське питання в політиці європейських держав після Першої світової війни, - Там же, Част. 2, - С. 164-179; Покровська І., Хорошилова В. Місія, приречена на невдачу, Українсько-британські відносини за часів правління гетьмана Скоропадського та Директорії // Політика і час, - 1995, - № 5, - С. 73-78 та ін.
2. Камінський Є. Політика США в українському питанні: Автореф. дис. на здобуття вченого ступ. докт. іст. наук, - К., 1993.
3. Веденєєв Д. Становлення зовнішньополітичної служби України (1917-1920): Автореф. дис. на здобуття вченого ступ. канд. іст. наук, - К., 1994; Заруда Т. Зовнішньополітична діяльність уряду Української Держави, 1918 рік: Автореф. дис. на здобуття вченого ступ. канд. іст. наук, - К., 1995.

ківа "Україна в добу Директорії УНР",¹ Вона всебічно висвітлює процес становлення державності України в період Директорії УНР. Велика увага приділяється політиці держав Антанти щодо України. Два томи праці - 4 і 5 - присвячено безпосередньо взаємовідносинам Директорії і Антанти.

Значний інтерес становить праця І. Нагаєвського², в якій серед іншого розглядається і зовнішньополітична діяльність України. Її взаємовідносини з "великими державами". Проблематика української революції присвячена спеціальна праця американського дослідника Д. Решетара.³ Проте політика Антанти і США щодо державності України розкрита автором лише в загальних рисах.

Значний внесок в розробку проблеми внесли дослідження Українського дослідного центру Гарвардського університету. в рамках яких вивчалися окремі аспекти політики Заходу щодо України. Особливо заслуговує бути відзначеною збірка статей "Україна, 1917-1921: дослідження революції",⁴ яка містить ряд розділів, присвячених політиці провідних західних держав в українському питанні.⁵

1. Стахів М., Україна в добу Директорії УНР, - В 7 т., - Торонто, 1962-1965.

2. Нагаєвський І., Історія української держави двадцятого століття, - К., 1993.

3. Reshetar G., The Ukrainian Revolution, 1917-1920, A Study of Nationalism, - New York, 1972.

4. Hunchak T., ed., The Ukraine, 1917-1921: A Study in Revolution, - Cambridge, 1977.

5. Brinkley G., Allied Policy and French Intervention in the Ukraine, 1917-1920, - P. 323-351; Warwarin C., America and the Ukrainian National Cause, 1917-1920, - P. 352-381.

Цікаві розвідки зарубіжних українців, пов'язані з проблемою дослідження, публікувались на сторінках таких часописів, як "Гарвард Українієн Стадіз", "Українієн Квотерлі", "Український історик"¹ та ін.

Крім названих робіт досліджувана проблема знайшла певне відображення в працях зарубіжних істориків, які торкалися її не спеціально, а побіжно, в контексті своїх основних тем. Це дослідження, присвячені Паризькій мирній конференції, проблемам становлення польської державності, політики Франції, Великобританії, США щодо Росії, формування повоєнної союзницької системи Франції, англо-французьких відносин тощо.²

Незважаючи на проведену попередніми науковцями роботу і певну цінність вищезгаданих публікацій досі нема роботи, яка б в цілісному вигляді розглянула досліджувану проблему. Політика держав Антанти і США щодо державності України потребує подальшого вивчення на основі узагальнення і переосмислення існуючих уявлень і залучення нових документів і матеріалів.

Мета дисертації полягає в проведенні комплексного аналізу та висвітленні політики держав Антанти і США щодо Укра-

1. Косик В., Політика Франції щодо України (1917-1918)//Український історик, - 1979, - №1-4, - С.41-45; Rakovsky I., French Policy towards Ukraine in 1917-1918//Український історик, - 1988, - №1-4; Hunchak T., Sir Lewis Namier and the Struggle for Eastern Galicia, 1918-1920//Harvard Ukrainian Studies, - 1977, - V.1, №2; etc.
2. Elcock H., Portrait of a Decision, The Council of Four and the Treaty of Versailles, - Birkenhead, 1972; Lundgreen-Nielsen K., The Polish Problem at the Paris Peace Conference, - Odense, 1976; Bradley G., Allied Intervention in Russia, 1917-1920, - New York, 1968; Hovib K., Cordon Sanitaire or barriere de l'est? The Emergence of the new French Eastern European Policy, - Turku, 1975; etc.

їни протягом 1917-1919 років. Для реалізації цієї мети дослідником були поставлені такі завдання:

- показати причини уваги держав Антанти і США до українського національного руху в 1917-1919 роках;
- з'ясувати їх ставлення до ідеї незалежності України;
- проаналізувати еволюцію поглядів керівництва Франції, Великобританії, США на державність України;
- з'ясувати суперечності в політиці французького уряду щодо України після закінчення світової війни;
- дослідити спроби вирішення українського питання Паризькою мирною конференцією;
- проаналізувати значення зовнішньої політики країн Антанти для державного будівництва в Україні.

Методологічною основою дослідження є закони логіки та діалектики, принципи історизму і об'єктивності на ґрунті аналітичного, структурно-системного та історико-порівняльного методів наукового дослідження.

Джерельну базу дисертації становить комплекс документів, який складається з архівних і друкованих матеріалів, а також преса і джерела мемуарно-епістолярного характеру.

Першу групу джерел складають документи з Центрального державного архіву вищих органів влади та управління України в Києві (ЦДАВО), частина яких до останнього часу була закрита для дослідників. Це фонди Української Центральної Ради (ф. 1115), Генерального Секретаріату (ф. 1063), Генерального секретарства справ міжнародних (ф. 2592), Міністерства закордонних справ Української Держави (ф. 3766), Міністерства закордонних справ УНР (ф. 3696), Канцелярії Директорії УНР (ф. 1429).

Найважливішу складову джерельної бази дисертації стано-

влять протоколи і хурнали засідань Генерального Секретаріату Центральної Ради, Ради Народних Міністрів УНР, Ради Міністрів Української Держави, Директорії УНР; документи про діяльність делегації УНР на мирній конференції в Парижі - протоколи засідань делегації, ноти делегації на ім'я Президента мирної конференції, документи про переговори української дипломатичної місії з Ліквідаційною комісією держдепартаменту США тощо. Значний інтерес становить листування між урядами України і дипломатичними представниками України за кордоном; листування з іноземними представниками в Україні, зокрема, з французькою військовою місією за часів Центральної Ради, документи про діяльність дипломатичних місій УНР до Великобританії і США тощо.

Другу групу джерел складають зарубіжні видання документів зовнішньої політики Великобританії, Франції, США, протоколи засідань конгресу США і Палати депутатів Франції, матеріали Паризької мирної конференції, серед яких протоколи Найвищої Ради конференції, а також вітчизняні видання документів з історії революції і громадянської війни в Україні, національно-визвольних змагань 1917-1919 років та зовнішньої політики Радянської Росії.

Третьою групою джерел є українська і російська преса часів Центральної Ради, Гетьманату і Директорії УНР.

Четверта група - джерела мемуарно-епістолярного характеру. Їх можна розділити на три підгрупи - мемуари, щоденники, статті, листи, виступи: 1) керівників і дипломатів держав Антанти і США; 2) керівників і учасників українського національно-визвольного руху; 3) учасників російського антибільшовицького руху.

Наукова новизна дисертації полягає в тому, що на основі

залучення і аналізу великої кількості архівних і друкованих джерел, частина яких вперше вводиться до наукового обігу, зарубіжної, емігрантської і вітчизняної мемуаристики і дослідницької літератури автор вперше у вітчизняній історіографії робить спробу комплексно і об'єктивно дослідити політику держав Антанти і США щодо України під час національно-визвольних змагань 1917-1919 років, переглянути усталені погляди на ставлення західних демократій до проблеми єдності Росії та державності і незалежності України, узагальнити надбання вітчизняної та іноземної історіографії досліджуваної проблеми в інтересах об'єктивного пізнання історії державотворення в Україні.

Практичне значення дисертації полягає в тому, що її матеріали можуть бути залучені до написання спеціальних і узагальнюючих праць з історії державності України та новітньої історії зарубіжних країн. Положення і матеріали дисертації заслуговують на використання при читанні загальних і спеціальних курсів, при підготовці підручників та навчальних посібників з історії України, всесвітньої історії та історії міжнародних відносин.

Наукова апробація роботи проводилась на кафедрі нової та новітньої історії зарубіжних країн Київського університету імені Тараса Шевченка та на міжнародних наукових конференціях в Києві "Українознавство в розбудові держави" (жовтень 1993 р.) та Одесі "Одесі - 200" (вересень 1994 р.)

Основний зміст дисертаційного дослідження.

У першому розділі - "Політика Франції, Великобританії та США щодо України за часів Центральної Ради (березень 1917 - квітень 1918 рр.)" аналізується процес становлення відносин держав Антанти з Україною в період Центральної Ради та при-

чини зацікавленості цих держав Україною в означений період.

Лютнева революція викликала розвиток національно-визвольного руху в Україні і одночасно поставила на порядок денний вихід Росії з світової війни. Завданням союзників було збереження Східного фронту шляхом утримання Росії у війні, а в разі неможливості, заміна її іншим чинником. В зв'язку з цим виникла зацікавленість держав Антанти у стосунках з Україною. Їх плани полягали в тому, що Україна мала співробітничати з Румунією, Доном, Північним Кавказом, поляками, чехословаками та іншими національними частинами з метою зайняти найважливіші стратегічні пункти на Румунському і Південно-Західному фронтах і таким чином утримувати там певну кількість німецько-австрійських військ.

Вже влітку - на початку осені 1917 року дипломати Антанти стали стежити за політичною ситуацією в Україні. В жовтні, після прибуття до Києва представників французької військової місії, відносини держав Антанти з Україною стали досить інтенсивними, а найбільшої ваги набули після приходу до влади більшовиків та прийняття Центральною Радою Третього Універсалу 7 (20) листопада 1917 року.

Початок встановлення офіційних відносин держав Антанти з Україною можна віднести до середини листопада (ст.ст.), коли група французьких і англійських офіцерів звернулася до генерального секретаря з міжнародних справ О.Шульгіна з заявою про симпатії союзників до відродження України і запропонувала УНР необхідну їй допомогу. Ці пропозиції матеріальної і фінансової допомоги активно обговорювалися протягом листопада-грудня під час переговорів представників держав Антанти з членами Генерального Секретаріату УНР.

Незважаючи на мирні заходи Центральної Ради її кроки по

об'єднанню Південно-Західного і Румунського фронтів в єдиний Український фронт, постійні посилення на порозуміння з союзниками в справі досягнення миру, давали дипломатам Антанти надії на утримання України у війні.

Сам зацікавленість в Україні, як в можливій союзниці, пояснюється заходи Франції і Великобританії щодо встановлення дипломатичних відносин з УНР. Призначення офіційних представників Франції і Великобританії в Україні тогочасні українські політичні і державні кола сприйняли як визнання цими державами незалежності УНР. З такої точки зору, офіційного визнання УНР державами Антанти в той час не відбулося. Хоча французький уряд і мав намір визнати Україну, але це мало відбутися пізніше, в разі продовження УНР боротьби з Четвертим союзом і стабільності українського уряду.

Ці наміри з'ясувалися в переговорах між представниками всіх чотирьох "великих держав" і УНР, що відбулися в Яссах в січні 1918 року, з метою попередити підписання Україною Брест-Литовського миру. Підписання нею миру з Центральними державами спричинило тяжкі військові наслідки для союзників, а також розрив відносин, що почали складатися між країнами Антанти і Україною.

У другому розділі - "До питання про налагодження дипломатичних зносин між Українською Державою і Антантою (квітень-грудень 1918 року)" - розкриваються спроби гетьманського уряду відновити стосунки з державами Антанти і США. Вони почали здійснюватися з липня 1918 року через нейтральну Швейцарію. Ця діяльність активізувалася після розгрому німців на Західному фронті, а особливої ваги набула в жовтні-листопаді 1918 року.

Так, в жовтні, був вироблений план щодо відправки спе-

ціальних місій Української Держави до Франції, Великобританії та США. Безпосередньою метою зав'язання стосунків з державами Антанти в цей період була необхідність отримати їх дозвіл, щоб залишити німецькі війська на території України для захисту її від більшовиків, а також створити умови для визнання країнами Антанти України як самостійної держави.

Найпершою дипломатичною місією Української Держави, яка мала на меті налагодження зв'язків з державами Антанти була поїздка міністра закордонних справ Д.Дорошенка до Швейцарії через Берлін, здійснена наприкінці жовтня 1918 року. Одночасно з місією Дорошенка робилися спроби зав'язати стосунки з представниками Антанти на Балканах через посла в Софії О.Шульгина. З другої половини листопада - через українського представника в Стокгольмі Б.Бахенова.

Проте найбільш інтенсивні стосунки з представниками Антанти гетьманський уряд здійснював через Ясси (місія І.Коростовця), де протягом листопада відбувся ряд політичних нарад представників Франції, Великобританії, США в Румунії з представниками російського антибільшовицького руху. На нашу думку, умови, висунуті представниками Антанти Коростовцю, були головною причиною прийняття гетьманом Маніфесту від 14 листопада про відбудову великої Росії і федерацію України з Росією, а також призначення ним нового уряду і активних кроків по налагодженню стосунків з керівниками російського антибільшовицького руху.

Представники опозиційного гетьману Українського Національного Союзу також прагнули встановити стосунки з державами Антанти та їх представниками в Яссах з метою заручитися підтримкою в здійсненні антигетьманського повстання. Проте ідея незалежності України не одержала підтримки дипломатів

Антанти. Крім того, на перший план в цей період висувасться питання про захист України від поширення більшовизму на її територію. Тому союзники були зацікавлені в стабільній владі і віддавали перевагу гетьманському уряду. Розвиток подій мав спричинити до підтримки Антантою, хоча б тимчасово, місцевого антибільшовицького руху в Україні, тобто гетьманської влади. Проте перемога антигетьманського повстання не дала можливості реалізувати контакти, які встановилися між дипломатами України і держав Антанти і здійснювати їх на більш високому рівні.

Розділ третій - "Французька інтервенція та її вплив на боротьбу за державність України (грудень 1918 - квітень 1919 рр.)" - присвячений аналізу взаємовідносин між військовим командуванням французьких інтервенційних сил на півдні України і Директорією УНР. Автор намагається з'ясувати причини започаткування переговорів французького командування з представниками Директорії, простежити хід переговорів, проаналізувати їх наслідки, з'ясувати значення французької інтервенції для боротьби за державність України.

План інтервенції передбачав орієнтацію на внутрішні сили півдня Росії. Виходячи з цілей інтервенції, тією силою, на яку розраховували французи, була Добровольча армія. Прийняття гетьманом П.Скоропадським Маніфесту про федерацію з Росією створювало підґрунтя для російсько-українського антибільшовицького блоку. Тож прихід до влади Директорії з гаслами незалежності України був сприйнятий французьким урядом різко негативно.

Проте опанування Директорією влади в Україні, суперечності з керівництвом Добровольчої армії привернули увагу французького командування до УНР як до можливого компоненту

антибільшовицького блоку, Стосунки з Директорією активізувалися після прибуття до Одеси командувача союзними військами на півдні Росії генерала д'Ансеяма та начальника штаба полковника Фрейденберга, Директорія направила до Одеси ряд місій для переговорів з французьким командуванням про допомогу їй в боротьбі з більшовиками, одночасно намагавшись досягти визнання незалежності України,

Хід переговорів виявив негативну позицію Франції щодо незалежності України, Лише пропозиція принципу "федерації знизу", добровільного, рівноправного союзу держав, що утворилися на руїнах колишньої Російської імперії, була підтримана французькою стороною, Ця федерація повинна бути здійснена лише після ліквідації більшовизму, а до того часу союзники мали визнати незалежність України і надати їй необхідну технічну і моральну підтримку,

Загалом переговори відбувалися повільно, під значним тиском французької сторони, кілька разів переривалися, Врешті між французьким військовим командуванням і Директорією була досягнута угода на основі спільних дій проти більшовизму,

Дискусійною є проблема справжнього змісту і аутентичності тексту франко-української угоди, На нашу думку, можна стверджувати про існування двох текстів угоди, Перший, датований 15 січня 1919 року, був сфабрикований більшовицькою розвідкою для дискредитації Директорії перед Трудовим конгресом, Щодо другого тексту, датованого в різних джерелах 21, 24, 26 лютого, 1 чи 8 березня, можна стверджувати про його достовірність, Головним змістом угоди була французька допомога Україні в боротьбі з більшовиками, Допомога не обмежувалася військовою підтримкою, Вона, фактично, мала впли-

тися у встановленні протекторату Франції над Україною.

Умови угоди виходили за межі повноважень французького командування в Одесі і вимагали згоди з боку уряду Франції. Аналіз фактів свідчить, що ця угода, хоча і була підготовлена, не була підписана. За телеграфним розпорядженням з Парижа переговори з Директорією були перервані і зроблено вибір на користь продовження стосунків з Добровольчою армією.

У четвертому розділі - "Українське питання в політиці західних держав на Паризькій мирній конференції" - аналізуються підходи "великих держав" до української проблеми на цій конференції, розглядається діяльність української делегації, досліджуються причини поразки української національної справи на міжнародній арені в 1919 році.

Проблема Наддніпрянської України розглядалася конференцією в контексті російського питання. На початку роботи конференція обрала шлях мирного врегулювання російської проблеми, а саме скликання на Принцевих островах (Прінкіпо) конференції представників усіх державних одиниць коливної Російської імперії. З другої половини лютого, після зриву цього плану, активізувалося обговорення політики "санітарного кордону". Франція наполягала на плані польсько-румунського бар'єру, що передбачав спільний кордон між цими державами в Східній Галичині і Буковині. Українська делегація наполягала на включенні до "санітарного кордону" України як самостійної держави.

Переговори українських дипломатів з представниками держав Антанти в Парижі продемонстрував негативне ставлення "великих держав" до ідеї незалежності України та їх підтримку російського антибільшовицького руху. Для забезпечення його перемоги "великі держави" прагнули створити союз анти-

більшовицьких сил і схилили керівництво УНР відмовитися від курсу на самостійність і згодитися на федерацію з Росією.

Лише з літа-осені 1919 року, коли виявилася невдача української дипломатії в Парижі, керівництво УНР почало активно шукати союзників серед територіально близьких держав, до мами підтримку Антанти. Проте протилежність орієнтації наддніпринських і галицьких політиків спричинила розкол українського національного руху.

Найвища Рада мирної конференції приділила значну увагу східногалицькій проблемі в зв'язку з урегулюванням українсько-польського збройного конфлікту за володіння Східною Галичиною. Був створений ряд міжсоюзницьких комісій і місій, що займалися українсько-польським врегулюванням. Франція наполягала на переправленні до Польщі армії Галлера для її захисту від більшовицького наступу, а насправді, для здобуття переваги на українському фронті.

Керівні органи конференції в цілому негативно поставилися до використання армії Галлера на Українському фронті і засудили дії польського керівництва, що порушували авторитет мирної конференції. В зв'язку з цим обговорювалися пропозиції позбавити Польщу підтримки союзних держав. Проте ситуація, що склалася в Польщі, конфлікт між Сеймом і вірним союзником прем'єром І. Падеревським, загроза революції в Польщі спричинили поступки Найвищої Ради на її користь.

В другій половині червня керівні органи конференції ухвалили рішення, що передбачало тимчасову польську військову окупацію і адміністрацію Східної Галичини з місцевим автономією для українського населення до проведення плебісциту. Це рішення не означало включення Східної Галичини до складу Польщі і давало галицьким дітям можливість і далі відстою-

вати свої права на незалежність від Польщі, що вони і здійснилися до 1923 року, коли "великі держави" визнали східні кордони Польщі в Східній Галичині.

Висновки. В результаті проведеного дослідження автор прийшов до ряду висновків, основні положення яких вносяться на захист:

- Політика країн Антанти і США щодо державності України змінювалася в залежності від цілей союзників по Першій світовій війні, а також від політики українських урядів.

- Вперше робиться періодизація політики країн Антанти щодо України:

В перший період, з весни 1917 до січня 1918 рр., увага Антанти до України була викликана виключно військовими інтересами союзників в зв'язку з передбачуваним виходом з війни Росії і необхідністю заміни її іншим чинником для збереження Східного фронту.

Другий період, з часу підписання Брест-Литовського миру до закінчення світової війни (лютий-листопад 1918 р.), характеризується негативним ставленням до України з боку союзних урядів, яка розглядалася ними як сателіт Німеччини. Лише після відмови гетьмана Скоропадського від незалежності України і налагодження ним стосунків з російськими антибільшовицькими силами намітилися позитивні зрушення в позиції країн Антанти щодо Української Держави.

В третій період, з листопада 1918 до квітня 1919 рр., існував інтерес держав Антанти до України як до ланцюга в "санітарному кордоні" проти більшовизму.

Четвертий період, приблизно з квітня до кінця 1919 року, загалом характеризується відмовою країн Антанти від сприйняття УНР як важливого антибільшовицького чинника.

- Найбільш сприятливим для України з точки зору міжнародного визнання був період кінця 1917 - початку 1918 рр., коли були налагоджені офіційні відносини Франції й Великобританії з УНР і призначені їх повноважні представники в Україні. Військові обставини штовхали країни Антанти до визнання незалежності Української Народної Республіки, але цьому зашкодило підписання УНР Брест-Литовського миру з Центральними державами.

- Загалом держави Антанти і США негативно ставилися до ідеї незалежності України; з огляду на кінцеву мету - відновлення єдності Росії і практичні потреби боротьби з більшовизмом, вони могли підтримати незалежність України лише тимчасово, до закінчення боротьби з більшовизмом та за умов її входження до федерації з Росією.

- Для здобуття зовнішньої підтримки український національний рух мав виявити свою киттєздатність і внутрішню силу, але він на той час не був досить зрілим. Через об'єктивні обставини та вагомі прорахунки у внутрішній політиці керівництво УНР виявилось нездатним забезпечити стабільну ситуацію в країні. Негативний вплив на становлення державності України мала надто велика надія українських урядів на зовнішню допомогу, що відводила від проблем державного будівництва, зміцнення армії, консолідації внутрішніх сил в країні.

- Незважаючи на певну увагу до українського питання на Паризькій мирній конференції, воно не розглядалося "великими державами" як самостійне, а лише в зв'язку з російською проблемою і формуванням східних кордонів Польщі.

- Оскільки метою союзників було створення блоку всіх антибільшовицьких сил, а українське керівництво зайняло без-

компромісну позицію по відстоюванню незалежності України, це було однією з суттєвих причин поразки уєнерівської дипломатії на міжнародній арені в 1919 р.

- Загалом політика Франції, Великобританії, США щодо державності України виходила з національних інтересів кожної держави і зазнавала змін в залежності від цих інтересів.

Основні положення та висновки дисертації знайшли відображення в таких публікаціях автора:

1. Позиція західних держав (США, Англії, Франції) щодо державності України (листопад 1918 - квітень 1919 року)//Питання нової та новітньої історії (збірник наукових статей), - Вип.40, - К.,1994, - 0,6 друк.арк.
2. Їм потрібні були сильні союзники, Українське питання на Паризькій мирній конференції 1919 року//Політика і час, - 1995, - №11, - 0,6 друк.арк.
3. До питання про відновлення дипломатичних відносин між Українською Державою і Антантою (квітень-грудень 1918 р.) - Діп., в ДНТБ України, - 05,12,1995, №2630-Ук 95, - 1,0 друк.арк.
4. До питання про переговори та угоду між Директорією УНР та французьким командуванням в Одесі (січень-березень 1919 р.)//Міжнародна науково-теоретична конференція "Одесі - 200", Тези доповідей, - Одеса, 1994, - 0,2 друк.арк.

Городняк Н.Д., Политика стран Антанты и США в отношении к государственности Украины в 1917-1919 годах.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата исторических наук по специальности 07.00.02 - всеобщая история, Киевский университет имени Тараса Шевченка, Киев, 1996.

Защитається рукопис, який містить дослідження політики Франції, Великобританії, США к государственности України в роки української революції. Аналізуються причини заінтересованості цих країн Україною в роки Першої світової війни і по її закінченні.

Установлено, що в роки війни Україна розглядалась Антантою як можливий союзник для збереження Східного фронту, після війни - як антибільшевицька сила, ланка "санітарного кордону" проти більшовізму. Союзники не підтримали незалежність України, так як прагнули відновити територіальну цілісність Росії. Україну вони вважали суб'єктом демократическої російської федерації. Сделано висновки про причини того, чому государственность України не була підтримана західними демократіями.

Gorodnya N.D., Policy of Entente's Countries and the USA towards Statehood of the Ukraine in 1917-1919.

The thesis is an application for the degree of candidate of history, speciality of 07.00.02 - World History, Kiev Taras Shevchenko University, Kiev, 1996.

The manuscript that is going to be defended contains the examination of the policy of France, Great Britain and the USA towards statehood of Ukraine in the years of the Ukrainian revolution. The reasons of their interest in Ukraine during the First World War and after it have been studied.

It is determined that during the War Ukraine was observed by Entente as possible ally for maintaining of the Eastern front; after the War - as the antibolshevik force and the link in "sanitary barrier" against bolshevism. The allies opposed the Ukrainian independence because they aimed at restoring the Russian territorial entity and saw Ukraine as a subject of the Russian federation. The conclusions of non-supporting of the Ukrainian statehood by western democracies were made.

Ключові слова: Антанта, США, політика, українська держава.